VOLOVIK V.
Honored Science and Technology Worker of Ukraine,
Honored Doctor of Philosophy, Professor of
Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine)
e-mail: vvi@kvnn.org.ua

SCIENTIFIC CONSCIOUSNESS: A GENERAL CRITERIA OF THE PROGRESSIVE DEVELOPMENT

Summary

The article presents philosophical search for a general criteria which may indicate the progressive development of scientific consciousness. It's stated that there are various obstacles to this aim. First of all scientific consciousness of society is a complicated phenomenon that reflects diversity of reality in a subjective way. It's revealed that this inconsistency emerges due to charterers of scientific activity who pursue their own interests that often differ from objective needs of society as a whole. In order to overcome risks of subjectivity author makes attempt to ground scientific cultural conceptual framework as a way to measure development of scientific consciousness. It's underlined that increasing level of scientific culture may play a role of the complex criteria which is consisted of four groups of indicators.

First group has external character and is connected with an increase of scientific literacy that includes basic knowledge and skills in the fields relevant to scientific activity (theory of cognition, human intellectual abilities, peculiarities of scientific knowledge etc.).

Second group has internal character and is associated with an increase of scientific understanding that includes knowledge of scientific laws, regularities and correlations, principles and therefore grasping substantive grounds of the natural and social worlds.

Third group has quantitative character and is related to a number of subjects involved in scientific activity. It's argued that this criteria is objective due to the fact that it's impossible for society (businessmen, officials and so on) tolerates scientists activity of whom doesn't have results positively influencing on economic, social or other sphere of human being.

Forth one is associated with a level of funding provided scientific institutions and scientists to conduct researches in different areas of human being.

In the article focuses economical dimensions of scientific development elaborating in the terms of the gross domestic product. It's eventually concluded that explicated complex of indicators reflects not only material but also mental components of scientific culture.

Keywords: scientific consciousness, criteria of its development, scientific culture, scientific literacy, scientific understanding, subjects of scientific activity, scientific funds

УДК: 130.: 821.14 02: 82-1

ЛЕПСЬКИЙ М.А.
доктор філософських наук, професор,
декан факультету соціології та управління,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)
e-mail: waysensey@gmail.com

ФРАКТАЛЬНІСТЬ ІДЕЇ «ПОЕТИКИ» ТА ВИКЛИКИ СЦЕНАРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Анотація

Стаття присвячена осмисленню біографії ідеї «Поетики» Аристотеля у застосуванні фрактального аналізу її розвитку, масштабування та розповсюдження, а також локалізації, кросс-культурного перетину та розвитку її теоретико-предметного поля. ***Метою статті*** *є розкриття процесів масштабування (скейлінгу) та розповсюдження ідей поетики Арістотеля – творчого наслідування та його «системи засобів вираження». У статті визначено етапи та механізми фрактальних процесів розповсюдження ідеї поетики у протистоянні до процесів її пропагандистського утиску або використання тоталітарними ідейними системами (остракізм*

візантійським християнством, мовне обмеження та канонізація середньовічною католицькою церквою, дискримінація офіційною марксистською ідеологією), виклики та можливості ідеї для сценарного прогнозування.

Ключові слова: поетика, мімесис, фрактал, скейлінг, самоподібність, пертайлінг.

Постановка наукової проблеми.

Ідеї мають власну біографію, як і твори, що об'єктивують ці ідеї у соціальних відносинах. У цій науковій розвідці спробуємо усвідомити біографію «Поетики» Арістотеля та її значення для сучасного сценарування майбутнього. Ця цікавість відносно цього твору пов'язана з кросс-культурним поверненням смислового поля «поетики» у різні сфери духовної діяльності, світогляду в цілому та свідомості, спрямованої на предметне поле соціальних, політичних, економічних та культурних відносин. Це повернення викликане тим, що «поетика, яка приховувалася в літературній теорії», первісно розглядалася як «творче наслідування», мімесис, а зараз, з легкої руки аналітиків влади та терору (М.П Одесського та Д.М. Фельдмана), розглядається як «система засобів вираження». «Творче наслідування» стало механізмом власне використання теоретичного концепту «поетики», його фрактального тиражування та масштабування.

Твір Арістотеля «Поетика» вперше поставив у центр дослідження творче наслідування, тому навіть вважають, що популярність цього твору та його вплив на культуру вкрай значущим. Згадуючи «Поетику» пригадують те, що Арістотель готував для Олександра Македонського роботу «Гомерівські питання» та навіть видання «Іліади». Він разом зі своїми однодумцями вивчав літературні змагання у Олімпах та Дельфах, Великих Діонісіях та Лєнеях. За повідомленнями трактат «Поетика», має бути з двох частин, але зберіглася лише перша, яка присвячена трагедії та епосу, друга, що розглядала питання ямбічної поезії та комедії, була втрачена. Якщо творче наслідування розглядалося як взаємозалежність міфу, розповіді та засобів його наслідування, то у середньовіччі «поетика», отримала значення «священної книги», канону. Після обрання у 1503 році папою римським Юлій II почав оформлювати свої апартаменти у Ватикані та запросив для оформлення своїх палацових залів (станців) двадцяти п'ятирічного Рафаеля, що було зроблено з 1508 по1511 рр.[1]

Цей всесвітньо відомий майстер першою оформлював Станцу дела Сеньятуру, на якій були зображені фрески «Диспут», «Парнас», «Юстиція» та «Афінська школа», як єдність духовної діяльності богослов'я (що перемагає у риториці), поезії, юриспруденції та філософії, у останній в центрі знаходилися Платон та Арістотель, в оточенні засновників інших філософських течій. В цілому обрання фресок було пов'язано з релігійною дискусією про класифікацію наук, яка безпосередньо пов'язана з творами Арістотеля. Можливо розглядати фрески як образ, що відображає засоби впливу на масову свідомість.

Значний культурний вплив ідей поетики Арістотеля, як творчого наслідування та системи засобів вираження, пов'язаний з визначенням соціального мімесиса та сценарування театралізованих подій, що є основою для соціальної активності осіб, що приймають рішення.

«Поетика» у класифікації наук за Арістотелем. Як визначав Ф.Х. Кесседи у вступі до 4 тому творів Арістотеля, до числа досягнень Арістотеля віднесені визначення та класифікація наук, точніше, видів знання (episteme). Він відокремлював у науці три великі групи, або категорії: теоретичні («умоглядні»), практичні і творчі (продуктивні, творчі). До перших Стагіріт відніс філософію, математику і фізику; до других – етику і політику, а до третіх – мистецтва, ремесла і прикладні науки [2, с.7]. Стагіріт приходить до висновку про те, що знання тим коштовніше, чим більш воно теоретичне і не пов'язане із здобуттям безпосередньої вигоди: адже й у разі, коли людина винаходить щось корисне, цю людину називають мудрою не стільки завдяки користі від його винаходу, скільки за його розумові здібності. Тому «умоглядні» теоретичні (theöretikai) науки вище тих, що творять (poietikai), та теоретична (споглядальна, умоглядна) діяльність вище практичної, наприклад політичної. За словами Арістотеля, люди, що займаються практичною діяльністю, «досліджують не вічне, а річ в її відношенні до чогось і в даний час» [2, с.9].

Ми солідаризуємось з Ф.Х Кесседі у розумінні значення класифікації Арістотеля, для нас важливим є також те, що Арістотель визначив будову теоретичного, творчого та практичного. Творче отримало своє предметне поле та демаркацію від інших видів знання.

Окрім демаркації важливим є визначення смислового поля власне «поетики», поетичного мистецтва. Арістотель визначив поетику таким чином: «Про поетичне мистецтво як таке і про види його; про те, які можливості кожного [виду]; про те, як повинні складатися оповіді (mythoi), щоб поетичний твір був хорошим; крім того, із скількох і яких воно буває частин; а так само і про інші предмети, що підлягають такому ж дослідженню, – [про усе це] поведемо нашу мову, розпочавши

природним чином з самого первинного 1. Творення епосу, трагедій, а також комедій і дифірамбів, так само як і великої частини авлетики з кифаристикою, 2, – усе це в цілому не що інше, як наслідування (mimeseis); розрізняються ж вони між собою потрійно: або різними засобами наслідування, або різними його предметами, або різними, нетотожними способами» [3, с.646].

Також первісно Арістотель мімесис не зводить лише до поезії як жанру літератури, навпаки поетика у нього повинна відображати творче наслідування. «Подібно до того як деякі наслідують багато що, користуючись при зображенні фарбами і формами (інші завдяки мистецтву, а інші - навичці), а інші – [користуючись] голосом, точно так і вищесказані мистецтва усі здійснюють наслідування, [користуючись] ритмом, словом і гармонією або окремо, або разом» [3, с.646]. Тому до творчого наслідування були віднесені відображення образотворче мистецтво, танець, музика, поезія, проза, того, що використовувалося в сценарному мистецтві постановочної події, яка ґрунтується на двох природних причинах – наслідування, за допомогою якого набуваються перші знання, та тому, що продукти наслідування всім надають задоволення [4, С.151].

У роботі Арістотеля таким чином були визначені механізми тиражування, скейлінгу феномену наслідування у здійсненні потреби набуття первісних знань та задоволення від наслідування. До того ж необхідно пригадати роботу А. Тойнбі, який велике значення надавав мімесису, як доповнення та протилежності інституційному механізму розділу праці. Якщо розділ праці інституційний механізм індивідуального специфічного внеску в суспільне життя, то мімесис, соціальне наслідування є залучення через імітацію до соціальних цінностей (с.93). У нашому випадку саме мімесис є процесом тиражування соціальних фракталів, як відтворення самоподібності соціальних стереотипів поведінки та діяльності.

У перекладі В.Г. Аппельрота у поетиці акцент зміщується на джерела наслідування: «Подібно тому як деякі наслідують багатьом речам, при їх відтворенні, у фарбах та формах, одні – завдяки майстерності, другі – за навиком, інші – завдяки природньому дару, так це відбувається у всіх тільки що згаданих мистецтвах. Наслідування відбувається у ритмі, слові та гармонії…» [4, С.149].

Мистецтво, навички та природний дар (здатності) у подальшому впливали на визначення поетики як розділу теорії літератури, що вивчає систему засобів вираження; загальної поетики як систематизації репертуару цих засобів (звуку та ритму – віршоведення, мови – стилістика, образу – топіка); приватної поетики – дослідження взаємодії цих засобів у композиції, сюжеті при створенні «образу світу» та «образу автора» в окремих творах та їх групах (творчість письменника, літературний напрямок, епоха та інше); історичної поетики, що досліджує еволюцію окремих прийомів та їх систем, що складають жанри та жанрові різновиди.

На відміну від теоретиків літератури нас турбує вплив, еволюція та розповсюдження поетики як механізму формування світогляду, його загального через розвиток мистецтва та відмінності як відхилення від базового паттерну (іноді навіть зміни фрактальної розмірності) при збереженні та самовідтворення смоподібності.

У фрактальній теорії це отримало назву «скейлінгу (від англ. Scaling - масштабування, зміна масштабу). Скейлінг буває просторовим, часовим або просторово-часовим» [6, с.45]. Скейлінг дозволяє визначити розмірність людей у нашому випадку до творчого наслідування до соціальних патернів активності, поведінки та діяльності у мистецтві, творчому знанні (за класифікацією Арістотеля).

Розповсюдження та пертайлінг ідеї «поетики».

Топологія зв'язків та розповсюдження фракталів прагнуть до пертайлінгу, «повного покриття деякої площі щільно прилеглими один до одного самоподібними плитками» [7, с.18-19].

Доля філософського осмислення поетики має складний характер про це свідчить дослідження В.І Захарова, яке було видано у 1885 році у Варшаві. Звернемо увагу лише на деяких з них: по-перше, серед всього різноманіття давньогрецьких творів відносно історії поезії до нас дійшли лише декілька «схолій»; по-друге, Валентін Розе, що працював у Берлінській академії склав каталог творів власне Арістотеля, які мали відношення до поезії, цих творів було 19; по-третє, поетика дійшла лише з одного кодексу, у який один з любителів риторики додав у склад «Поетику», до цього користувалися перекладом «Поетики» з арабських списків; по-четверте, не ставлячи під сумнів авторство Арістотеля, дослідники звертають увагу на ретельність обробки Арістотелем своїх творів, що спрямовані на публіку, їх вишуканість та витонченість, а «Поетика» трактується як професорській компендіум для себе та вузького кола слухачів, акроматичний твір. За останнє Олександр дорікав своєму вчителю Арістотелю, що його акроматичні твори проникли до публіки [8, с.7].

Як вважає цей автор, збереженню творів Арістотелів ми завдячені сирійцям, які перекладали їх на сирійську мову, їх літературному руху, який почався у 2 столітті н.е., а до 5 століття всі роботи

Арістотеля вже було перекладано на цю мову, як один з символів грецької освіченості та загальнолюдської цивілізації. Після 3 Вселенського собору несторіани, які додержувались арістотелівських поглядів, знайшли притулок у Персії, яка вороже ставилась до Візантії. Потім притулок у Персії отримали потомки Аббаса, які втекли від переслідування Омеядів. Після того як вони захопили престол Омеядів, несторіани яких запросили у халіфат, поширили ці знання у арабів. Підтримка культури Манзуром, Маді та Гаруном аль-Рашидом, також Мамуном у халіфаті, як і Хосроєм у Персії, відбилася на перекладі творів Арістотеля на арабську мову.

За допомогою арабів «Поетика» Арістотеля була тиражована у Передній Азії, Близькому Сході, північної Африці, та через Іспанію та Італію повернулася у Європу. Первісним переходом ідей поетики до сирийців та Персії, а потім арабського халіфату став остракізм грецької ідеї «Поетики» зі Східноримської імперії, Візантії, ідеологічний утиск несторіан, у формуванні християнства як єдиної імперської ідеології.

Критика Авіценою будови знань Арістотеля, коментарі «Поетики» Аверроеса вплинули на цікавість у середньовічної Європи до творів Арістотеля. У середньовіччі, як відзначає В.І. Захаров, ця книга отримала долю священної книги, канону. Її доповнювали та коментували, викладали у іншій формі як Горацій у віршах видав, Буало у афористичному змісті Поетики. Відбувалася боротьба за мову поетики. Лише Герман Алеманський з Толедо у XIII ст. переклав «Поетику» на латину. Після заборони у 1215 році Паризьким собором арабських перекладів Арістотеля, латинські переклади робилися з грецьких першоджерел. У 1498 році у Венеції такий переклад зробив Георгій Валла. Відхід від канонічності «Поетики» зробили лише Шекспір та романтики. Останні звергли тиск коментарів та пропонували повернутися до Арістотеля, Вольтер навіть впровадив метафору «компасу» відносно арістотелівських робіт [8, с. 8- 13]. Цей етап, на наш погляд, пов'язаний не тільки з популярністю перекладених ідей Арістотеля з арабської мови, а й зі спробою мовного обмеження розповсюдження ідей, як підтвердження значущості арабської культури, та ісламу, як конкуруючої католицькому християнству релігії. Після перекладу з грецької на латину ідей поетики католицька церква «канонізувала» текст «Поетики», зробила його нормативним для ідентифікації поетичних та літературних творів, багато у чому спрямувавши ідеї поетики до предметного поля літератури.

Можливо додати, що досліджували та актуалізували у драматургії у періоді Відродження (Джан Джорджо Тріссіно, Торквато Тассо, Жозеф Жюст Скалігер, Ніколо Буало-Депрео), класицизмі (Готхольд Ефраїм Лессінг) та німецькому ідеалізмі (Гердер, Шлегель, Шеллинг, Гегель) та теретичній поетиці (XIX-XX ст. Вильгельм фон Гумбольдт, Олександр Афанасійович Потебня, Рихард Мюллер-Фрейенфельс, Вільгельм Дільтей, Оскар Вальцель та інші).

Поетика, як творче наслідування, локалізувалася та тиражувалася у теорії літератури та філософії, так би мовити повернулася до акроматичності професійних дослідників літератури та філософії. XX століття з виходом на перший план ідейного змісту вплинув на поетику, оскільки, вона стала як (і у християнський період після Юстиніана) альтернативним фракталом, який став дискримінуватись. Тиражування підтримувалося лише тих ідейних форм, які відповідали канонізованим ідеологічним творам. Якщо у середньовіччі поетика, була власне канонічним, нормативним для відбору «вірних» та «невірних» творів, то під час тоталітаризації суспільства окремою ідеологією вона підпала під нормативний відбір відповідності ідеології або з'ясовувалася її можливість до ідеологічної мімікрії, та при відсутності такої ці ідеї підверглися ідеологічній критиці, організаційних заходив вигнання та дискримінації.

У XX ст. у російській науці «поетика», як відзначають М.П. Одесський та Д.М. Фельдман, з арістотелівського «поетичного мистецтва», з наголосом на «мистецтво», «майстерність» «ремесло», отримала значення «бойового лозунгу формального методу», у відокремленні літературознавства від соціології та психології, у дослідницькій увазі на мистецтві слова. У таких роботах як «Історична поетика» О.М. Веселовського та «Теорія літератури» Б.В. Томашевського. Після заперечення офіційної марксистської науки формального методу, «поетика» мала вилучатися з теоретичного обігу. Тому монографія О.М. Фреденберга «Поетика сюжету та жанру» розглядалася у 1936 році як зухвале нагадування про формалізм [9, с.3].

Зниження тоталітарного ідеологічного тиску до авторитарного пом'якшення у радянському суспільстві, відомого як «відлига 60-х», повернула увагу до реабілітації поняття «поетика», тобто зниження тоталітарного тиску визначило більших можливості самоорганізаційних процесів скейлінгу та пертайлінгу.

Повернення терміну пов'язано з 1960-1980-ми роками, коли ідеї формалістів були повернені у науковий обіг. Саме у той час виступили їх авторитетні прибічники та ті, хто продовжували цю течію, що закономірно було емблематизовано новою популярністю терміну «поетика». При посмертному

перевиданні творів В.В. Віноградова, В.М. Жирмунського, Ю.Н. Тинянова слово «поетика» було включено у назву, навіть якщо було відсутнім у перших виданнях. В.Я. Пропп видає «Поетику фольклора», Є.М. Мелетинський «Поетику міфу», В.П. Григорьєв – «Поетику слова» та інші. Однак парадоксально найбільшу відомість набули твори, автори яких хоч називали їх «Поетиками», але були далекі від симпатій до формалістів. Маються на увазі «Поетика романів Достоєвського» М.М. Бахтіна (у першому виданні 1929 р. книга мала назву «проблеми творчості Достоєвського» та лише у другому виданні 1963 року отримала хрестоматійну назву) та «Поетика сюжету та жанру» О.М. Фрейденберга. Загальне у цих двох культових працях полягає у тому, що і Бахтін, і Фрейденберг за допомогою «системи засобів вираження» вивчали світоглядні, культурологічні проблеми. Звідси, як вважають М.П Одесський та Д.М. Фельдман, фінальний логічний хід, оскільки філологічні методи (за підтримки семіотики) отримали широке використання у культурології, тому уявляється продуктивними поіменувати «поетикою» «систему засобів вираження» не тільки відносно літературного роду, літературного напряму, сюжету, жанру, та т.ін., але й, наприклад, до влади, терору та т.ін., це по-перше. По-друге, поетика – наука, що вивчає мистецтво слова, а влада, її захисники та критики також виявляють себе у слові, у свого роду тексті влади [9, с.3-4].

Значний вплив на культурологічні дослідження семіотики та, як зараз люблять визначати «наративний поворот» до дискурсного та контекстуального аналізу, визначив акцентування на механізмах наслідування та нетотожних засобах, їх систематизації, як технології застосування «систем засобів вираження» до різних предметів дослідження. Література як предмет поетики, визначила напрями впровадження системи засобів поетики у кросс-культурних предметних сферах та запозичення у цих сферах засобів поетики – відбувся пертайлінг через міждисциплінарні зв'язки до нових предметних полів.

Спрямованість на механізми відтворення самоподібності можливо побачити у логіці Ролана Барта. Так, у вступній статті до робіт Барта Г.К. Косиков відзначає, що «під "наукою про літературу" (дисципліною, яку у нас зазвичай іменують "загальною поетикою") Барт розуміє свого роду "універсальну граматику" літературної форми, тобто загальні правила побудови літературного дискурсу як на мікро-, так і на макро-рівнях, починаючи з правил утворення тропів і фігур і закінчуючи композицією і сюжетоскладенням. У даному відношенні завдання загальної поетики аналогічні завданням "Риторики" і "Поетики" Арістотеля з тією різницею, що антична поетика за самою своєю суті була нормативна і прагматична, тобто була зведенням положень, що дозволяли відокремити "правильні" твори від "неправильних" і, що підлягають свідомому засвоєнню з боку автора». [10, с.30].

Кросс-культурні теоретичні переходи творчого наслідування відбулися в історії – концепції мімесиса А. Тойнбі, соціології – у формуванні підходу драматургічній соціології повсякденності Ірвінга Гофмана, психології в сценарном підході трансакційного аналізу (яка розроблена Ериком Берном та його колегами, особливо Клодом Стайнером у сер. 60-х років, пізніше Йеном Стюартом, Венном Джойнсом та іншими); міфопоетикою політики та геополітики (М.П Одесський, Д.М. Фельдман [9], А. Цуладзе [11] В.Л. Цимбурський [12]).

Новою спробою з'єднати філологію і політологію стали дослідження В.Л. Цимбурського про «метаісторію таі поетику політики», що вийшли у світ у жовтні 1993 р. в міждисциплінарних «Суспільних науках і сучасності» («Общественных науках и современности»). Стаття, яку Цимбурський вже перед самою своєю смертю републіковав в «Російському журналі» під заголовком «Метаісторія і теорія трагедії», стала свого роду введенням до подальшої творчості Цимбурського в області політології [12, с.6].

Особливу роль до тиражування та пертайлінгу поетики в цілому та драматургічного сценарування зокрема, зіграла теорія кіномистецтва та кіноіндустрія в цілому, а також теорія реклами, які впроваджували дієві форми впливу на масову свідомість споживачів «системи засобів вираження».

Теоретична конвергенція, практика міфологізації та сценарне прогнозування як процеси технологізації ідеї поетики.

Сучасне суспільство споживання, з такими тенденціями як шоутизація та карнавалізація подій повсякденності, визначено процесом творчого наслідування та спрямованості на розвитку потреб задоволення, що власне створює поле до тиражування «систем засобів вираження», поетики, у різних сферах теоретичного та практичного знання.

Поетика первісно, за Арістотелем, як сфера творчого мімесіса, перемістилася у кросс-культурні, міждисциплінарні та мультипарадигмальні поля, необхідність метатеоретичних концепцій повертає увагу до «систем засобів вираження», як відображення позицій авторів опису подій, відбувається інтерпретативна конвергенція та фрактальне тиражування ідеї поетики, цілого або її частин.

Впровадження метатеоретичних конструктів має свої небезпеки, а саме втрату валідності, відрив від об'єктивних процесів, як доводить історія ідеї поетики, її життя безпосередньо пов'язано з життям суспільства та тих соціальних суб'єктів, які транслювали та застосовували ідеї поетики (з початку, філософи та політики школи Арістотеля, потім сирійці-несторіани, потім арабські вчені та правителі, католицька церква, поети та літератори, зараз сучасні дослідники суспільних процесів комунікацій та соціального наслідування).

Конвергенція поезійних досягнень циркулює з різних теоретичних конструкцій кросс-кордонно з різних предметних полів, як не дивно у неосновних предметних полях відбувається перетин фракталів іноді різних розмірностей, що потребує нової систематизації, модифікації та вдосконалення. Конвергенція досягнень різних теоретичних сфер безпосередньо пов'язана з чутливістю цих сфер та увагою до подібних досліджень.

Праксеологічна перевірка «системи засобів вираження» подій та цілеспрямованої діяльності є дієвим механізмом передачі ефективних соціокультурних зразків, як перевірка інтерпретаційних та об'єктивних закономірностей. Верифікація враження споживачів відбувається як освоєння інформаційного досвіду суспільства у цікавій видовищній формі – кіно, театру, гри, мистецтва в цілому та його віртуалізованих та дігіталізованих (відцифрованих) форм. Творче наслідування має особливе значення в освоєнні та передачі технології творчості, соціальної здатності до евристичності, за допомогою образів, слів, рухів, музики, але може бути дієвими технологіями маніпулювання, створення цілеорієнтованих міфів, що руйнують суспільне життя, відволікають соціальну енергію від вирішення нагальних проблем суспільства, постійно зміщують соціальну увагу з одних на інші театралізовані події. Практика міфологізації особливо у політиці та економіці стає технологіями війни за ресурси влади та власності, які прикривають реальні суспільні відносини вигаданими та сконструйованими історіями, які мають вже дуже високу власну ціну та визначають надприбуток, оскільки знижують та розпорошують зміщенням уваги та задоволенням соціальний опір у боротьбі за владу та переділ власності.

Сучасне проникнення та розповсюдження «систем засобів вираження» творчого наслідування, які впливають на прийняття рішень соціальних суб'єктів та, власне, на їх діяльність, у процесі зростання значення суб'єктної діяльності у світі, призвело не тільки до поетики існуючих відносин, а й сценарування майбутнього у взаємодії суб'єктів діяльності. Успішне впровадження концепції сценарування майбутнього у економіці та політиці відбиває тенденцію пріоритету інтелектуального, новаційного та когнітивного потенціалу для нової фази розвитку суспільства.

Висновки.

1. Серед важливих завдань сценарного прогнозування є визначення діяльності суб'єктів, які своє передбачення викладають у творах, дискурсах, текстах, тому виникає необхідність звернення до ідеї поетики, повторювальність та зміна якої надають можливість зрозуміти «системи засобів вираження» суб'єктної діяльності. Поетика, за Арістотелем – автором цієї ідеї, має рівнопокладене значення з практикою, але є нижчою відносно теоретичного знання.

Основним змістом поетики є ідея творчого наслідування, мімесизу, яка, за Арістотелем, базується на наслідуванні, процесі набуття перших знань та продуктах наслідування, які надають задоволення. Якщо розглядати відносно джерел наслідування (за зростанням), то воно відбувається завдяки природному дару, навику та майстерності, користуючись ритмом, словом та гармонією, окремо або разом. У нашій невеличкій розвідці ми не розглядали структурну розмірність поетики, оскільки ставили за мету дослідити фрактальні процеси пертайлінгу та скейлінгу.

2. Масштабування ідеї поетики (поетичного мистецтва) найбільш яскраво відображено на метарівні – як «система засобів вираження», на мезорівні – як систематизація репертуару таких засобів як звук, ритм, мова, образ у творчості соціальних спільнот, груп, напрямків; на мікрорівні – як приватна поетика, стиль застосування та формування «образу світу», «образу автора», «образу подій та дій людей, відносно їх характерів» у композиції, сюжетах та жанрах. Соціальна фрактальність поетики спрямована на дослідження масштабування та розповсюдження загального – «систем засобів вираження» творчого наслідування у особливому та окремому.

3. Ідея поетики первісно мала спрямованість на локалізовану, підготовлену до теоретичної діяльності соціальну референтну групу, що проявилося у її акроматичному характері, та соціальну функцію задоволення красою творчого наслідування. Ця спрямованість виявилася у історії розповсюдження ідеї «поетики» – протистояння тотальності християнської церкви – зміщення до групи несторіан, переклад на сирійську мову та доброзичливе ставлення владик Персії, а потім і Арабського халіфату, імперські захоплення якого визначили розповсюдження ідей поетики, аж до арабської

Іспанії. Повернення ідеї поетики через теоретичні філософські концепції Авіцени, Аверроеса та власне, арабських перекладів Арістотеля до Європи.

Соціально-технологічний характер поетики як творчого наслідування, викликав у середньовіччі використовувати нормативний характер наслідування та обмеження мови перекладу (з грецької на латину), та ідея поетики, отримала статус канону, «священної книги», варіативність нормативного характеру відбувалася у засобах відтворення та коментарях.

Наступним етапом стала відмова від «кісного» характеру канонічності поетики В. Шекспіра та романтиків. Перехід від тотальності відбувся у загальному філософському осмисленні та особливому – у літературній теорії (перш за все, драматургії).

Тоталітаризація суспільства окремою офіційною марксистською, ленінською, сталінською ідеологією заперечувала як загальний характер поетики, так і особливий її статус, якщо не відбулася мімікрія ідеї під офіційну тоталітарну ідеологію, зміна не тільки розмірності, а й структурного змісту та спрямованості від задоволення на вплив пропаганди за ширмою задоволення.

Пом'якшення тоталітарності системи перехід до авторитарності визначив реабілітацію та повернення ідеї поетики у локацію особливого – літературну теорію та семіотику.

Розширення предметного поля, кросс-культурний та міждисциплінарний характер призвели до застосування ідеї поетики у різних гуманітарних та суспільних науках, повернувшись до загального – «системи засобів вираження» творчого наслідування.

4. Творче наслідування є важливим процесом формування прогнозної культури у взаємодії з теорією прогнозування та практикою вирішення нагальних питань майбутнього, тому розвиток поетики як методології сценарування, випереджаючого відображення, є відображення розвитку соціального майбутнього. Останнє можливо за умов, що поетику застосовують не лише задля перформансів, а використовують у практичній діяльності особи, що приймають рішення.

Список посилань

1. Collections Online Raphael's Rooms. Room of the Segnatura (1508-1511). 08.05.2016 // http://mv.vatican.va/3_EN/pages/SDR/SDR_03_SalaSegn.html.
2. Кесседи Ф.Х. Этические сочинения Аристотеля //Аристотель. Сочинения: В 4 т. Редакторы тома и авторы вступительных статей Л. И. Доватур и Ф. Х. Кессиди. – Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С.5-37.
3. Аристотель Поэтика //Аристотель. Сочинения: В 4 т. Редакторы тома и авторы вступительных статей Л. И. Доватур и Ф. Х. Кессиди. – Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С.645-680.
4. Аристотель Поэтика //Аристотель Риторика. (Перевод с древнегреческого та примечания О.П. Цыбенко под редакцией О.А. Сычева и И.В. Пешкова.) Поэтика. (Перевод В.Г. Аппельрота под ред. Ф.А. Петровского.) Сопровожд. ст. В.Н. Марова.–М.: Лабиринт, 2000.–С.149-189 (224 с.).
5. Тойнби А.Дж. Постижение истории: Пер. с англ./ Сост. А. П. Огурцов; Вступ. ст. В. И. Уколовой; Заключ. ст. Е. Б. Рашковского. – М.:Прогресс, 1991. – 736 с.
6. Гелашвили Д.Б., Иудин Д.И., Розенберг Г.С., Якимов В.Н., Солнцев Л.А. Фракталы и мультифракталы в биоэкологии: Монография. – Нижний Новгород: Изд-во Нижегородского госуниверситета, 2013. – 370 с.: ил.
7. Мандельброт Б. Фрактальная геометрия природы. - Москва: Ин-т компьют. исслед., 2002. – 656 с.
8. Захаров В.И. Поэтика Аристотеля. – Варшава: В тип. Михаила Земкевича, 1885. – 157 с.
9. Одесский М.П., Фельдман Д.М. Поэтика террора Тираноборчество. Революция. Террор. – М.: РОССПЭН, 2012. – 263 с.
10. Косиков, Г. К. Ролан Барт – семиолог, литературовед //Барт, Р. Б Избр. работы: Семиотика: Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова.— М.: Прогресс, 1989–616 с.
11. Цуладзе А. Политическая мифология. –М.: ЭСКМО, 2003. – 383 с.
12. Цымбурский В.Л. Поэтика геополитики: статьи 1991–2000 гг. Т. 1. РА, 2013. — 478 с.

References

1. Collections OnlineRaphael's Rooms. Room of the Segnatura (1508-1511). 08.05.2016 // http://mv.vatican.va/3_EN/pages/SDR/SDR_03_SalaSegn.html.
2. Kessedi F.H. Eticheskie sochineniya Aristotelya //Aristotel. Sochineniya: V 4 t. Redaktoryi toma i avtoryi vstupitelnyih statey L. I. Dovatur i F. X. Kessidi. – T. 4. – M.: Myisl, 1983. – S.5-37
3. Aristotel Poetika //Aristotel. Sochineniya: V 4 t. Redaktoryi toma i avtoryi vstupitelnyih statey L. I. Dovatur i F. X. Kessidi. – T. 4. – M.: Myisl, 1983. – S.645-680.

4. Aristotel Poetika //Aristotel Ritorika. (Perevod s drevnegrecheskogo ta primechaniya O.P. Tsyibenko pod redaktsiey O.A. Syicheva i I.V.Peshkova.) Poetika. (Perevod V.G. Appelrota pod redaktsiey F.A. Petrovskogo.) Soprovozhdayuschaya statya V.N. Marova. – M.: Labirint, 2000. – S.149-189 (224 s.).
5. Toynbi A.Dzh. Postizhenie istorii: Per. s angl./ Sost. A. P. Ogurtsov; Vstup. st. V. I. Ukolovoy; Zaklyuch. st. E. B. Rashkovskogo. – M.:Progress, 1991. – 736 s.
6. Gelashvili D.B., Iudin D.I., Rozenberg G.S., Yakimov V.N., Solntsev L.A. Fraktalyi i multifraktalyi v bioekologii: Monografiya.–Nizhniy Novgorod: Izd-vo Nizhegorodskogo gosuniversiteta, 2013.–370 s.: il.
7. Mandelbrot, B. Fraktalnaya geometriya prirodyi.- Moskva: Institut komp. issledovaniy, 2002. - 656 s.
8. Zaharov V.I. Poetika Aristotelya. – Varshava: V tip. Mihaila Zemkevicha, 1885. – 157 s.
9. Odesskiy M.P., Feldman D.M. Poetika terrora Tiranoborchestvo. Revolyutsiya. Terror. — M.: ROSSPEN, 2012. – 263 s.
10. Kosikov, G. K. Rolan Bart – semiolog, literaturoved //Bart, R. B Izbrannyie rabotyi: Semiotika: Poetika: Per. s fr. / Sost., obsch. red. i vstup. st. G. K. Kosikova.– M.: Progress, 1989–616 s.
11. Tsuladze A. Politicheskaya mifologiya. –M.: ESKMO, 2003. – 383 s.
12. Tsyimburskiy V.L. Poetika geopolitiki: stati 1991–2000 gg. T. 1. RA, 2013. — 478 s.

ЛЕПСКИЙ М.А.
доктор философских наук, профессор,
декан факультета социологии и управления,
Запорожский национальный университет
(г. Запорожье, Украина)
waysensey@gmail.com

ФРАКТАЛЬНОСТЬ ИДЕИ «ПОЭТИКИ» И ВЫЗОВЫ СЦЕНАРНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ

Аннотация

Статья посвящена осмыслению биографии идеи «Поэтики» Аристотеля во фрактальном анализе ее развития, масштабирования и распространения, а также локализации, кросс-культурном пересечении и развития ее теоретико-предметного поля. Целью статьи является раскрытие процессов масштабирования (скейлинга) и распространения (пертайлинга) идей поэтики Аристотеля – творческого подражания и его «системы средств выражения». В статье определены этапы и механизмы фрактальных процессов распространения идеи поэтики в противостоянии к процессам ее пропагандистского давления или использования тоталитарными идейными системами (остракизм византийским христианством, языковое ограничение и канонизация средневековой католической церковью, дискриминация официальной марксистской идеологией), вызовы и возможности идеи для сценарного прогнозирования.

Ключевые слова: поэтика, мимесис, фрактальность, скейлинг, самоподобие, пертайлинг

LEPSKIY M.
Prof., dr. hab.,
Dean of the Faculty of Sociology and Adminisration,
Zaporizhzhya, National University
(Zaporozhzhya, Ukraine)
waysensey@gmail.com

THE FRACTAL`S IDEA OF "POETICS" AND CHALLENGES OF SCENARIO FORECASTING

Summary

This article is devoted to understanding the biography of the idea of "Poetics" Aristotle: a applying of the fractal analysis of its scaling, and pertiling; the localizations, the cultural crossing and developing its theoretical subject field.

The aim of the article is the use of the scaling and pertiling analysis for Aristotle's poetics of ideas as a creative imitation and "system of means of expression."

The article defines the subject field and the stages and mechanisms of fractal processes as to spread the idea of poetics in opposition to be exposed to the propaganda of the totalitarian ideological systems (the

ostracism by Byzantine Christianity, the linguistic constraints and canonization by medieval Catholic Church, the discrimination by official Marxist ideologies), furthermore, it describes the challenges and opportunities of ideas scenario forecasting.

Among the important tasks of scenario forecasting is to determine the subjective activities. It demonstrates in the reflections, discourses, texts, therefore we must appeal to the idea of poetics, her characteristics: self-similarity, repeatability and variability. Author of this idea, Aristotle said, Poetics knowledge has the same level of importance with practice, but it is lower level than the theoretical knowledge.

The main content of poetics is the idea of creative imitation (mimeseis) which it is based on the process of the acquisition of primary knowledge and the imitation products as the fun.

The scaling of ideas poetics (poetic art) is most clearly reflected at the meta level as a "system of means of expression"; at the meso level as systematization repertoire the ways of sound, rhythm, language and image in the creation of social communities and groups; at the micro level as a private poetics style applications and formation of "world image", "image of the author", "image events and actions of people in respect of their characters". Social fractal poetics aims to study scaling and distribution of general "system of means expression" of creative imitation in a special and in a private.

A historical pertiling the subject field is the cross-cultural and interdisciplinary application. The idea of poetics in various humanities and social sciences, returned to the general "system of means of expressing creative imitation".

Creative imitation is an important process of formation foresight's culture in collaboration with the forecasting of the theory and practice address the pressing issues of the future, as a result the development of poetics and a methodology scenario forecasting. Mimeseis, as "the system of means expression" is a reflection of social future when this concept used not only for performances and installed the practice of individual decision-makers.

Keywords: poetics, mimesis, fractal, scaling, self-similarity, pertiling.

УДК: 316.4 : 005.2 : 321 : 342.1 (477)

СКВОРЕЦЬ В.О.
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціології
Запорізького національного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
vskvorets@yandex.ua

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація

Стаття присвячена дослідженню деструктивних і конструктивних технологій соціального управління, що впливають на цілісність соціального організму України. Аналіз спрямованості основних соціальних процесів в Україні виявляє застосування низки деструктивних технологій соціального управління: нав'язування інволюційного шляху соціально-економічних змін у суспільстві, руйнування промислового потенціалу та агропромислового комплексу, різке скорочення соціальної сфери і кількості населення України. Загроза цілісності українського суспільства постає викликом, відповідь на який вимагає створення технологій інтеграції суб'єктів життєдіяльності в соціальний організм України. Конструктивні технології управління постають як фактори системоутворення соціального організму України (технологія інтеграція суб'єктів у соціальний організм країни), і включають технології вдосконалення життєустрою народу, народозберігаючі технології, технології неоіндустріалізації економіки країни та модернізації її агропромислового комплексу, гуманітарні технології, що формують особистість громадянина України.

Ключові слова: соціальний організм країни, технологія управління суспільством, деструктивна технологія, неоліберальні реформи, деградація, конструктивна технологія, життєустрій народу, народозберігаючі технології, технологія інтеграції суб'єктів життєдіяльності в соціальний організм країни.